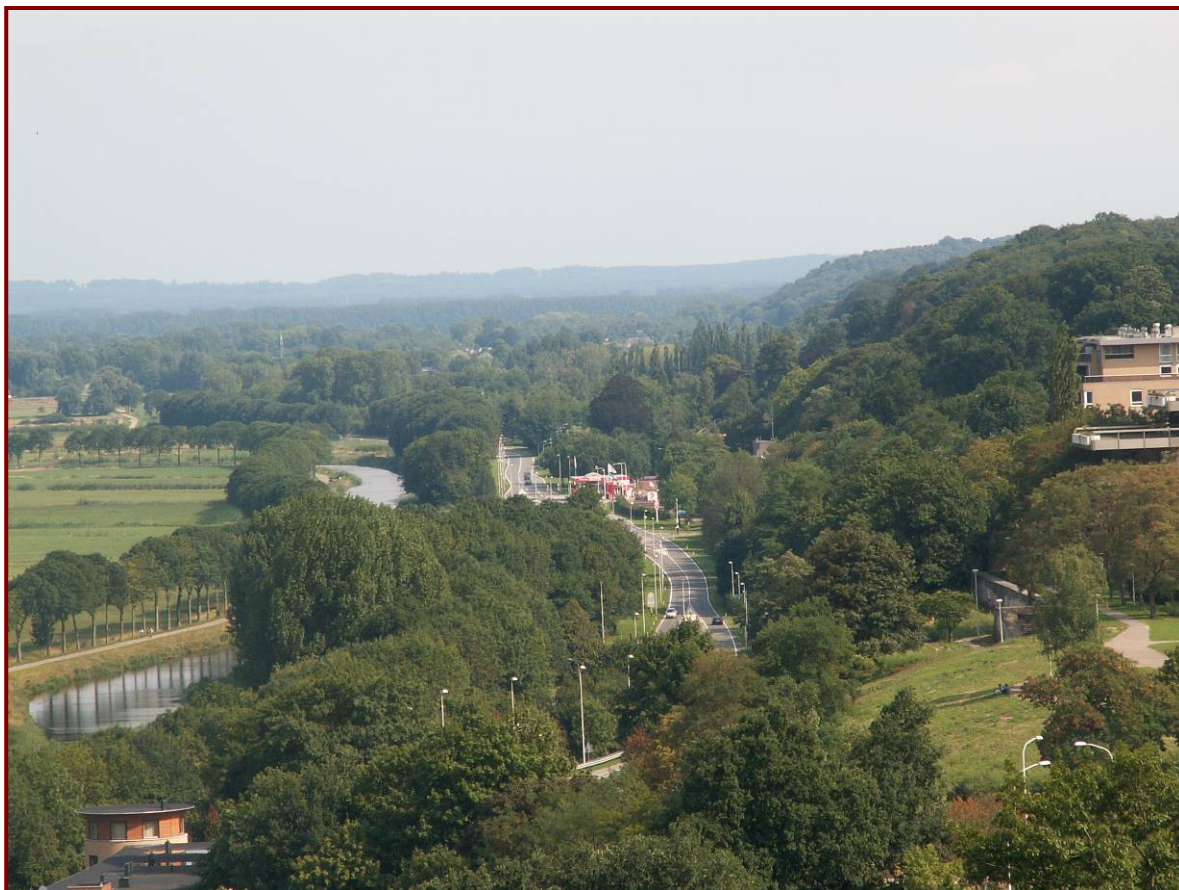

Groenbeheerplan

Onderdeel: Panorama Hunnerberg

2011 - 2020

Colofon:

Project: Groenbeheerplan

Subproject: Onderdeel Panorama Hunnerberg

Datum: 21-11-2011

Status: definitief

Opsteller: Gemeente Nijmegen, ing. J. (Janneke) Bosma, senior Kwaliteitsbeheerder Groen

In samenwerking met: bewonersgroep Vrouwendal

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	4
2	HUIDIGE SITUATIE EN WAARDEN	5
2.1	Ligging en begrenzing.....	5
2.2	Geomorfologie en bodem.....	5
2.3	Gemeentelijk beleidskader	6
2.4	Huidige situatie	7
2.4.1	Algemene indruk gebied.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.4.2	Soortenopbouw	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.4.3	Toegankelijkheid	7
2.4.4	Waarden	7
3	Beheer en onderhoud.....	8
3.1	Beheervisie	8
3.2	Knelpunten beheer en visie.....	9
3.2.1	Korte termijn maatregelen	10
3.2.2	Structurele beheermaatregelen	10
3.2.3	Planning en begroting	12
3.2.4	Afstemming werkzaamheden	12
3.2.5	Literatuurlijst.....	12
BIJLAGE 1	Beheertypenkaart.....	13

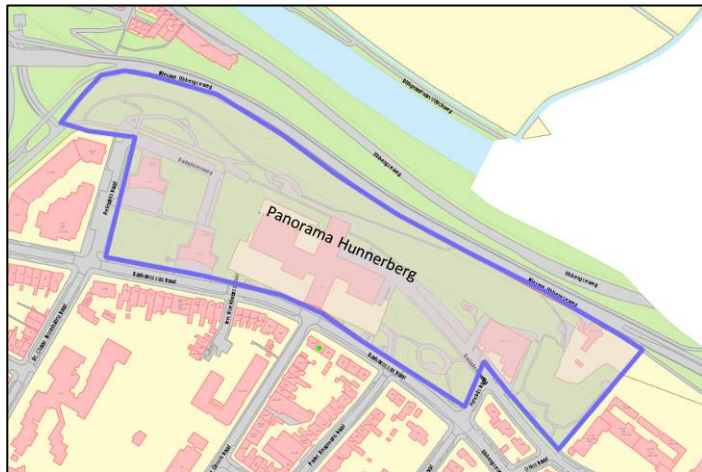
1 INLEIDING

In 2005 en 2008 is in twee fasen de groenzone 'Panorama Hunnerberg' heringericht. Veel bomen en struiken zijn gerooid om het zicht naar de brug en uiterwaarden te verbeteren. Daarnaast zijn enkele taluds verflauwd en ingezaaid met een bloemrijk zaadmengsel en is de trap op de steile stuwwalhelling gerenoveerd. Ondanks de renovaties is het huidige beeld van de stuwwal nog niet optimaal te noemen. Dit is voornamelijk een beheerprobleem. Dit beheerplan zal een duidelijke vertaalslag maken van de visie van de stuwwalrand naar de juiste beheermaatregelen voor het groen. Deze beheermaatregelen zullen vervolgens in het groenonderhoudsbestek van de gemeente Nijmegen worden geïmplementeerd.

2 HUIDIGE SITUATIE EN WAARDEN

2.1 Ligging en begrenzing

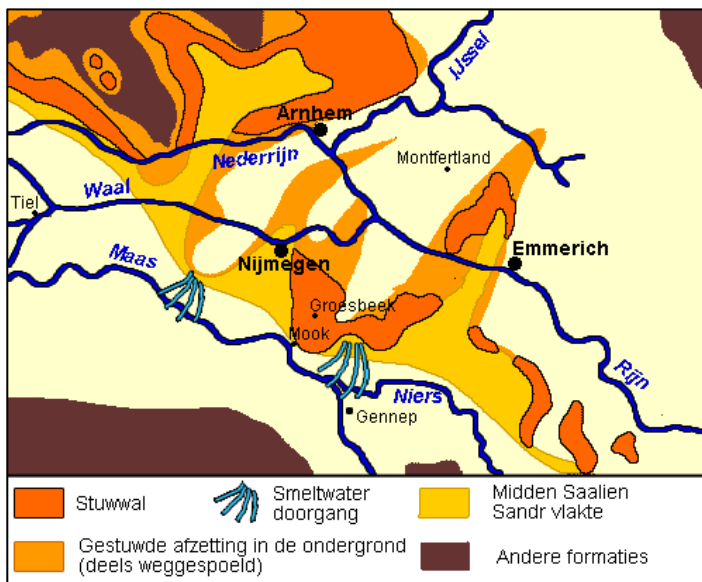
Het gebied waarop het beheerplan zich richt, ligt tussen de Nieuwe Ubbergseweg, Reinaldstraat, Barbarossastraat terug naar de onderzijde van de stuwwal in het verlengde van de Ottostraat (zie figuur 1). Het gebied omvat een stuwwalrand en een stuwwalhelling, welke een eenheid vormen. Het beheerplan richt zich op de eigendommen van de gemeente Nijmegen (zie figuur 3).

Figuur 1 Ligging gebied

2.2 Geomorfologie en bodem

De ontstaansgeschiedenis van de stuwwallen in Oost-Nederland en het aangrenzend gebied in Duitsland begint in het geologisch tijdperk dat wordt aangeduid met de term Pleistoceen. De ontwikkeling is onderdeel van de voorlaatste ijstijd (Saaliën) en de opvolgende warmere periode (Eemiën). De vormgeving van de stuwwallen is bepaald door het passeren van gletsjers en door de eroderende werking van smeltwater dat vrij kwam in minder koude perioden. De loop van de rivieren is beïnvloed door de oprukkende ijsmassa's vanuit noordelijk gelegen gebieden. De verplaatsing van een enorme gletsjer vanuit Scandinavië, is rechtstreeks de oorzaak van het ontstaan van de Nijmeegse stuwwal. Dit moet zo'n 150.000 jaar geleden plaats hebben gevonden. De gletsjer bewoog zich in het Saalien via de toen droog liggende Noord- en Oostzee naar zuidelijk gelegen delen van de aardbol. De rivieren die vanuit het zuiden richting het noorden hun weg zochten, stuitten op een dik pakket ijs en werden genooddaakt af te buigen in westelijke richting. De gletsjer schoof ruim honderd meter in de bodem waardoor plaatselijk rivierzand en grind naar voren, opzij en omhoog werd geduwd. Grote niveauverschillen waren het gevolg en de landschapsvorm stuwwal was een feit.

Figuur 2 Stuwwallen rondom Nijmegen

Figuur 3 Eigendom/beheer Nijmegen

2.3 Gemeentelijk beleidskader

In het gemeentelijk groenplan “De Groene Draad” (April 2007) zijn de ambities van de gemeente Nijmegen vastgelegd; er wordt gestreefd naar meer functioneel groen in de wijken, naar groen ter bevordering van de gezondheid (recreatie en luchtkwaliteit), naar verbetering van de groen kwaliteit (duurzaamheid, onderhoud laanbeplantingen, creatieve oplossingen bij bouwplannen, verbetering bereikbaarheid en toegankelijkheid), naar versterking van de groene entrees van de stad, naar een versterking van natuurwaarden (natuurlijk beheer, creëren nestplaatsen voor vleermuizen en vogels), naar een beter waterbeheer (waterberging in groengebieden) en naar meer bewonersparticipatie.

De gemeente Nijmegen hanteert voor het bomenbeleid het “Handboek Stadsbomen” (April 2009), een nadere uitwerking van De Groene Draad. In dit handboek worden de regels, richtlijnen en ambities beschreven voor het beheer van bomen binnen de gemeentegrenzen. Het belang van bomen in de stad wordt hierin als volgt geduid; bomen zijn van belang voor de verfraaiing van de stad, voor het milieu en klimaat (vastleggen fijnstof, schaduwvorming, vastleggen CO₂), voor het verkeer (herkenbaarheid), voor de geschiedenis en cultuurhistorie en voor de natuur en de natuurbeleving. Hoofddoelstelling van het handboek is het waarborgen van de duurzame instandhouding van het Nijmeegs bomenbestand door middel van behoud en ontwikkeling. Uitgangspunten zijn een optimale inzet van beschikbare middelen, het waarborgen van een vitaal bomenbestand en zorgen voor draagvlak.

Het gehele omschreven gebied valt onder de hoofdgroenstructuur van de gemeente Nijmegen.

Het bestemmingsplan Nijmegen Oost omschrijft de wens meer uitzichtpunten op de stuwwal te creëren en een doorgaande voetgangersverbinding. Dit laatste is voldoende aanwezig.

Verder worden de eindbeelden zoals omschreven in het plan startnotitie ‘Stuwwalrand Hunnerberg Panorama’ overgenomen.

Fig. 4 Steile helling van de stuwwal

2.4 Huidige situatie

2.4.1 Toegankelijkheid

Op het vlakke gedeelte van de stuwwal zijn de paden breed geasfalteerd en goed begaanbaar voor elke doelgroep. De stuwwal is voorzien van enkele wandelpaden over de helling. De paden zijn smal en steil en niet voor iedereen even makkelijk begaanbaar. In het 'parcours' zitten een aantal smalle trappen, die een aantal jaar geleden gerestaureerd zijn.

2.4.2 Waarden

Historie

Op het Kopsplateau was al vroeg sprake is van bewoning. Schaarse vondsten wijzen op de aanwezigheid van Neanderthalers en hun voorgangers in de regio. In het landschap zoals dat zich na 130.000 v.Chr., na de voorlaatste ijstijd, ontwikkelde, zijn de sporen van jagers en verzamelaars in het zand van 'de zander', het overblijfsel van de stuwwal, verloren gegaan. Tot de eerste echte bewoners van ons gebied mogen we de Klokbekeboeren rekenen (2500-2000 v.Chr.). Op de Hunnerberg zijn hun graven gevonden. Uit de Midden Bronstijd (1800-1100 v. Chr.) dateren de graven op het Kops Plateau en op de Hunnerberg. In de Late Bronstijd (1100-800) begraaft men zijn doden in zgn. Urnenvelden, gekenmerkt door heuveltjes, langwerpige en ronde grafheuvels. De tijd vanaf 800 tot aan de komst van de Romeinen _+ 50 v.Chr. wordt de IJzertijd genoemd. Op de Hunnerberg hadden de Romeinen hun legerplaats. Ze konden vanaf deze plek het hele gebied tot Arnhem goed overzien. De Romeinen bouwden een versterking op de Kopse Hof, westelijk van de Valkhof en op de Hunnerberg. Deze versterkingen maakten deel uit van de noordgrens van het Romeinse Rijk.

Ecologie

Een bijzondere ecologische ontwikkeling is mogelijk langs en op de steile stuwwalhelling, naar droge bosmilieus en (potentiële) natte kwelzones vlak naast elkaar voorkomen. Bescherming en zo mogelijk uitbreiding van de boszone kan de ecologische betekenis van deze groene vinger vanuit het buitengebied versterken. Meer naar het centrum toe neemt de ecologische betekenis van de stuwwalrand af. Hier is de helling sterk vergraven en heeft een meer open karakter. Zo is een vanzelfsprekende overgang naar de stad ontstaan.

Recreatieve waarde

Op en langs de stuwwalrand kunnen korte wandelingen worden gehouden, vooral de vergezichten naar de omliggende uiterwaarden maken het gebied erg aantrekkelijk. Verschillende uitzichtpunten en aanwezige banken maken dat naast wandelen er ook vaak even verbleven wordt.

3 BEHEER EN ONDERHOUD

3.1 Beheervisie

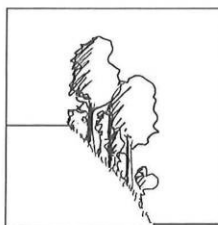
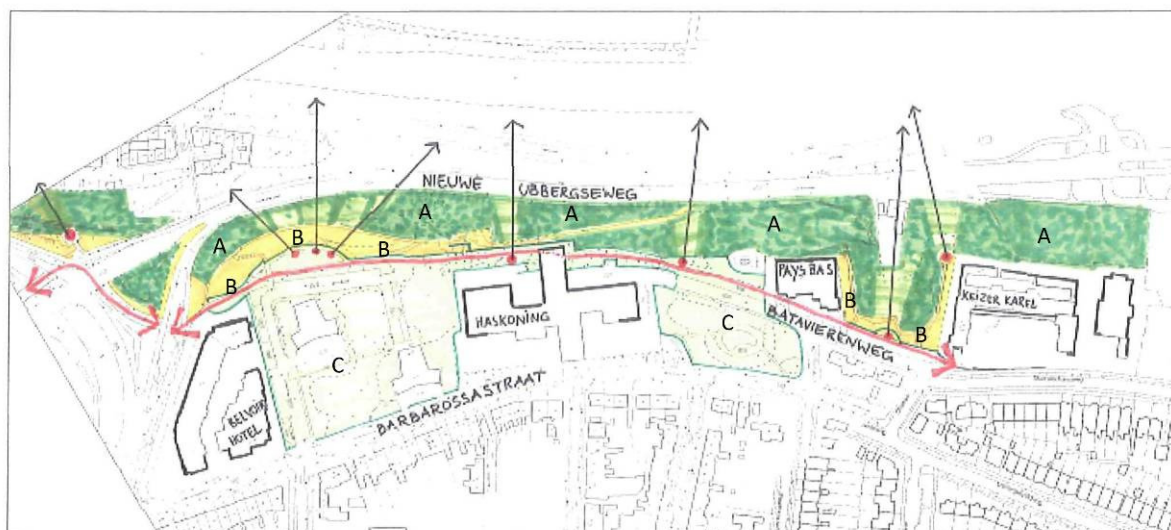
Vanuit de startnotitie 'Stuwwalrand Hunnerberg Panorama' zijn een aantal visies voor het gebied geschetst. De visies die een duidelijke connectie hebben met het groen, nemen we in het beheerplan over, zodat deze richtinggevend zijn.

Groen, natuur en landschap: benadruk en versterk de natuurlijke waarde van de stuwwalhelling en maak een heldere overhang naar meer cultureel en stedelijk groen op het stuwwalplateau.

Stedenbouw: een groengebied, met openbaar toegankelijke wandelverbindingen tussen het centrum en Berg en Dal met uitzicht over de Waal. Maak nog meer een eenheid van de groene stuwwalrand en de parkgebiedjes die hier aan grenzen.

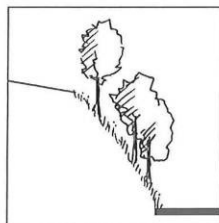
Werken: de wens van Haskoning is een representatieve omgeving voor het bedrijf op een prachtige zichtlocatie, die goed te bereiken is en voldoende ruimte biedt om te parkeren, voor personeel en bezoekers.

Wonen: de wensen van bewoners zijn een verzorgde en veilige woonomgeving met voldoende uitzicht over de Waal en goede mogelijkheden voor een wandeling en andere sociale buitenactiviteiten. Minder auto's in het zicht.

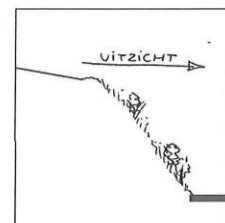
A1

Hellingbos met ondergroei van struiken en heesters

A2

Hellingbos met kruid- en grasachtige ondergroei

A3

Strook met overwegend kruid- en heesterachtige vegetatie. Uitzicht dient

Figuur 5 Visie vanuit startnotitie met eindbeelden

Op figuur 5 staat in hoofdlijnen weergegeven welk eindbeeld voor het groen wordt nagestreefd. Het gebied is in te delen in drie deelgebieden:

- A. De stuwwalhelling** (donker groen) met natuurlijk, extensief onderhouden bos, de aangegeven drie eindbeelden (A1, A2 en A3) kunnen voorkomen. Deze typen worden in de beheerkaart opgenomen.
- B. Het licht hellende stuwwalplateau** (geel), de overgang van de helling naar het plateau. Hier bevindt zich overwegend bloemrijk schraal gras, met een natuurlijke maar wel een overzichtelijke uitstraling. Aan weerszijden van het Vrouwendal staan laagblijvende heesters langs de appartementencomplexen 'Pays Bas' en 'Keizer Karel'.
- C. Het vlakke stuwwalplateau** (lichtgroen), voorzien van een doorgaande wandelroute langs de rand. Dit is cultureel ingericht met gazon, enkele bomen en soms begrensd met hagen of sierheesters. De zitgelegenheden staan als rode punten aangegeven, met de daarbij behorende zichtlijnen.

3.2 Knelpunten beheer en visie

Het beheer van voornamelijk de stuwwalrand kent een aantal problemen. Zo is een deel van de stuwwalrand (rondom het uitzichtpunt van het Vrouwendal en achter de appartementen Pays Bas) zo steil (bijna 1:1) dat machines hier niet bij kunnen. Ook handmatig werken is hier bijna onmogelijk, waardoor het onderhouden van deze stuwwalranden erg kostbaar is. Maar gezien het ambitieniveau, zal hier toch op ingezet moeten worden. Daarnaast groeien uitzichtpunten snel dicht door zaailingen van voornamelijk esdoorns en robinia's. Ook voorgenomen uitzichtpunten staan nog vol met volwassen bomen, waardoor nog meer bomen zullen moeten worden weggehaald.

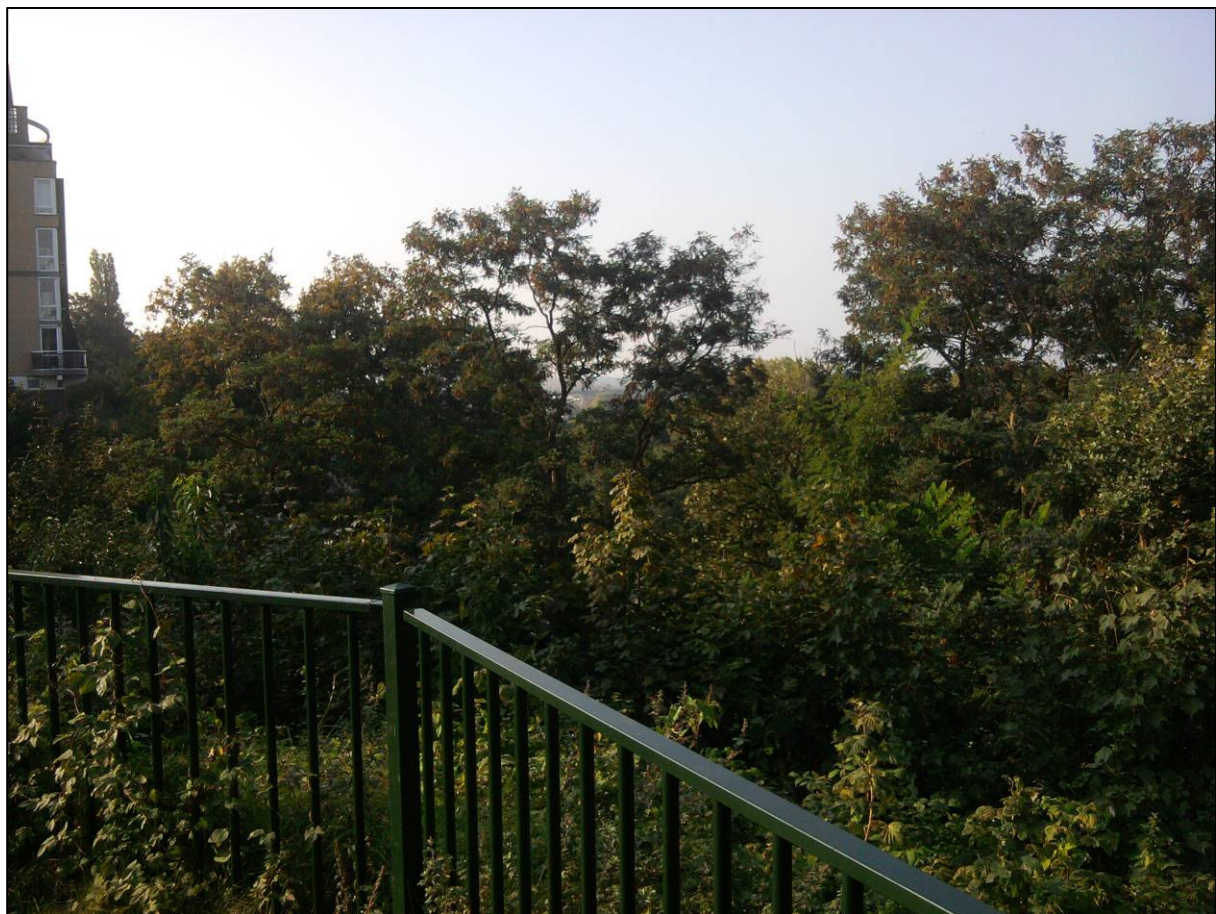

Fig. 6 Geblokkeerd zicht vanuit uitzichtpunt Vrouwendal

3.2.1 Korte termijn maatregelen

Op korte termijn zijn een aantal maatregelen nodig om enig achterstallig onderhoud weg te werken. De volgende maatregelen zijn van belang:

1. Verwijderen van een enkele volwassen esdoorn bij de zichtlijnen van het Vrouwendal. De afgelopen jaren is een aanzienlijk deel van het bos op de stuwwal weggehaald ten behoeve van het uitzicht. Veel heesters zijn hier voor teruggekomen, met daarin solitaire bomen. Daarom zal niet groots ingezet worden op het weghalen van bomen;
2. Verwijderen van zaailingen op de stuwwalhelling, zodat daarna gestructureerd een maal per jaar gemaaid kan worden;

3.2.2 Structurele beheermaatregelen

In deze paragraaf is de visie vertaald naar beheertypen. Een beheertype is een type van hetzelfde groen waar bepaalde werkzaamheden bij horen. Bij bijvoorbeeld het beheertype gazon horen de werkzaamheden 25 x maaien en kantensteken. Deze typen komen in een groenonderhoudsbestek welke de groenaannemer uitvoert. Op de beheertypekaart in de bijlage zijn al deze typen op kaart weergegeven. Hieronder volgt de vertaling.

1. De stuwwalhelling (A): de helling kent in de visie drie eindbeelden.
 - a. Hellingbos met onderbegroeiing van heesters: dit is op de beheertypekaart aangeduid als 'bos'. Eens in de drie jaar wordt het bos gecontroleerd op veiligheid. Bomen die een gevaar opleveren voor omwonenden of voor wandelaars worden verwijderd. Aangezien er voldoende open plekken zijn, wordt er niet actief gedund. De te kappen bomen mogen worden afgevoerd. Jonge loofbomen zijn belangrijke toekomstbomen, deze moeten worden vrijgezet van onderbeplantingen. Vooral de eik is een belangrijke soort, esdoorns en Robinia's zijn geen onderdeel van de toekomstbomen;
 - b. Hellingbos met kruid- en grasachtige ondergroei: dit is op de beheertypekaart aangeduid als '(sier) heesters in gras' los hierin staan de bomen ingetekend die wel als zodanig willen beheren. Eén keer per jaar wordt tussen de heesters en bomen, het ruigte gras gemaaid en afgevoerd. Zo wordt voorkomen dat het terrein verruigt.
 - c. Kruid en heesterachtige vegetatie: dit is op de beheertypekaart aangeduid als 'Gras ruigte' en 'Gras ruigte talud'. Deze vlakken worden in het geheel één keer per jaar gemaaid. Heesters en bomen komen hier minimaal voor. Zo

Fig. 7 Zicht op de stuwwalhelling vanaf de Nieuwe Ubbergseweg

blijven de uitzichten gewaarborgd.

2. Het licht hellende stuwwalplateau: deze helling bestaat voornamelijk uit ruig gras, eens per jaar wordt dit afgemaaid en afgevoerd. Zo komt de ontwikkeling van bloemen en kruiden mooi tot ontwikkeling. Tegelijkertijd wordt zo voorkomen dat zaailingen van bomen te groot worden. De mogelijkheid voor het inzetten van schapen op dit stuk kan worden onderzocht.
3. Het vlakke stuwwalplateau, dit cultureelrijke gedeelte wordt intensiever onderhouden dan de overige delen. Vooral intensief gemaaid gazon, sierheesters en vakken met rozen komen hier veel voor. In tabel 1 staan de gedetailleerdere werkomschrijvingen aangegeven.

Tabel 1 Werkzaamheden per beheertype

Voorkomende beheertypen	Werkzaamheden
Bos	VTA controle van het bos. Alleen onveilige bomen kappen en afvoeren. Toekomstbomen vrijzetten van onderbeplantingen
(sier)heesters in gras	1x per jaar uitmaaïen en afvoeren
Sierheesters	40% snoeien, onkruidbestrijding beeldkwaliteitsniveau B
Hagen	2x per jaar hagen knippen, onkruidbestrijding beeldkwaliteitsniveau B
Bodembedekkende heesters	rand snoei bewerkingspercentage 40%, onkruidbestrijding beeldkwaliteitsniveau B
Heesterrozen	verjongingssnoei (wintersnoei), onkruidbestrijding beeldkwaliteitsniveau B
Cultuurrozen	verwijderen blad, snoei, onkruidbestrijding beeldkwaliteitsniveau B
Gazon	maaïen beeldkwaliteitsniveau B, incl. bijmaaïen rondom obstakels
Gras ruigte	1x per jaar maaïen en afvoeren
Gras ruigte talud	1x per jaar maaïen en afvoeren, speciaal materieel benodigd
Gras berm	2x per jaar maaïen en afvoeren

De individuele bomen op de stuwwal worden vanuit het reguliere boombeheer gecontroleerd en gesnoeid.

De werkgroep heeft aangegeven de volgende werkzaamheden vrijwillig te willen uitvoeren:

- Onkruid verwijderen op de wandelpaden en trappen op de stuwwal;
- Overhangend groen verwijderen langs de wandelpaden en trappen op de stuwwal.

3.2.3 Planning en begroting

Planning werkzaamheden bos Vrouwendal	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<i>Werkzaamheden buiten het groenonderhoudsbestek</i>										
VTA controle van het bos. Alleen onveilige bomen kappen en afvoeren.				€ 2.900			€ 2.900			€ 2.900
Toekomstbomen vrijzetten van onderbeplantingen				€ 3.000			€ 3.000			€ 3.000
Onkruid verwijderen op wandelpad stuwwal										
Overhangend groen verwijderen langs wandelpaden stuwwal										
Totale kosten per jaar	€ -	€ -	€ -	€ 5.900	€ -	€ -	€ 5.900	€ -	€ -	€ 5.900

Jaarlijkse kosten stuwwal	Opp. m²	prijs/eenh.	
(sier)heesters in gras op talud	7178	€ 1,50	€ 10.767
Sierheesters	2879	€ 1,22	€ 3.512
Hagen	161	€ 2,62	€ 422
Bodembedekkende heesters	213	€ 1,36	€ 290
Heesterrozen	774	€ 0,51	€ 395
Cultuurrozen	81	€ 2,19	€ 177
Gazon	9043	€ 0,50	€ 4.522
Gras ruigte	4086	€ 0,11	€ 449
Gras ruigte talud	3504	€ 1,50	€ 5.256
Gras berm			
Totale jaarlijkse beheerkosten			€ 25.790

3.2.4 Afstemming werkzaamheden

Werkzaamheden door de gemeente:

- In een jaar dat er werkzaamheden ingepland staan, zal de Kwaliteitsbeheerder Groen de werkzaamheden doornemen met de vakopzichter van de gemeente (die buiten de aannemer zal gaan aansturen) en de contactpersoon van de Stichting. Eventuele wensen worden afgestemd.
- De Kwaliteitsbeheerder Groen en de Werkgroep evalueren eens in de drie jaar de samenwerking en resultaten.
- Tussentijds worden geen ingrepen gepleegd zonder de andere partij te informeren.
- Vanuit de gemeente zal een vakopzichter in de uitvoering het eerste aanspreekpunt zijn voor de werkzaamheden buiten.

3.2.5 Literatuurlijst

Groenplan de Groene Draad (2007)
 Handboek Stadsbomen (2009)
 Beleidsplan IBOR (2001)
 'Startnotitie Stuwwalrand Hunnerberg Panorama' (2005)
 Bestemmingsplan Nijmegen Oost

BIJLAGE 1 BEHEERTYPENKAART

Legenda

- Bomen

Plantsoenvakken

- Bos
- Bosplantsoen
- (Sier)heesters in gras
- Sierheesters
- Hagen
- Bodembedekkende heesters
- Heesterrozen
- Cultuurrozen
- Gazon
- Gazon talud
- Oevervegetatie
- Schraal gras
- Schraal gras talud
- Gras berm
- Gras ruigte
- Gras ruigte talud
- Water

Gemeente Nijmegen

Postadres
Postbus 9105
6500 HG Nijmegen

Tel: (024) 329 9111
E-mail: j.bosma@nijmegen.nl